ALİ AKBAŞ'IN ŞİİRLERİNDE FİKİR UNSURLARI

Gıyasettin Aytaş

"Flkir düşünce karşılığı kullanılan bir - kelimedir. Tahir-ül Mevlevî'de, fikir için, "Düşünce demektir ki, sözün de, yazının da üss-ü1 esasıdır. Fikrin bazı meziyetleri vardır: Fikrin zihinde bulunmasına "icâd" sıraya konulmasına "terkib", başka şeylere karıştırılmasına "vahdet" diyorlar. Fikrin bir cihetten doğruluğuna "hakikat", her cihetten doğruluğuna. "selamet" denir." (1) denilmektedir. Görüldüğü gibi fikirde önemli unsurlar olarak, icâdı, terkib, vahdet, hakikat ve selâmet unsurları belirtmektedir. Bu unsurlar fikrin oluşmasında temel öğeler olarak ortaya çıkmaktadır.

Tanpınar fikir konusunda: "Fikir his, ima, bunlar hep fâniyi vakit vakit ziyaret eden Lütufkâr misafirlerdir ki, çok defa bir ânın lezzeti yahut ızdırabı için de yaşar ve ölürler. Onlarla eser arasında meşakati geçen ve her adımının birçok istiharelerin zarureti bekleyen uzun bir yol vardır. "(2) görüşünü ileri sürer.

Ali Akbaş'ın şiirlerinde 'fikir" unsurlarına bakıldığında toplumun sosyal ve siyasî yapısının yansımalarına rastlarız. Kimi şair, eşya ve tabiata bakaken hissi, kimisi de realist olmuştur. Aynı tavır ve tepkileri Akbaşta da görmek mümkündür.

Akbaşı, şiirin çok kolay olmayan şartlarda yazıldığını bilen şairlerimizden biridir. "Masa1 Çağı" adlı kitabında toplam otuz üç adet şiiri bulunan şair, şiirlerende" dağ, köy, harman ve çocuk kavramlarından hareket ederek, ondaki köy özleminin (duasılasını) çocuk sevgisinin, tarihte şen mekânlara bağlılığının hastalık derecesinde olduğunu söyleyebiliriz. "(3)

Avrupa ile yüz yüze gelişimiz Tanzimatla birlikte başladığını ileri süren görüşler her ne kadar tutarlı ve geçerli olmasa bile, batıya yaklaşmamızın daha da artmasında Tanzimat önemli dönüm noktalarından biri olmuştur.

Daha sonraki dönemlerde, hem kültürel hem de siyasî açıdan görülen batılı tarazı yaklaşımlar, Türk aydını ve Türk insanı üzerinde değişik tesirler uyandırmıştır. Bi1hassa 1946'dan sonra batıyla girdiğimiz ortak ittifaklar bizi bir takım sosyal çalkantı ve dengelerin içine itmiştir. Bir zamanlar Almanya'ya davul-zurna ile gönderdiğimiz, orada da gösterişli merasimlerle karşılanan işçilerimiz daha sonra da ilk defa karşılaştıkları ve çok yabancı oldukları bu kültürün karşısında, kültürel yıkıma uğradılar. Bu durumu tespit eden Akbaş , "Göç" adlı şiirinde, "dün askere Hind'e Yemen'e gidenlerin bugün ekmeğe yaban e1lerine gittiğini" söyleyerek, bu gelişin arkasından anaları,

"Oğul...
Oğul..." diye ağlarken:
"Çocuklar öksüz,
Gelinler dul" kalmaktadır. (s. 13)

Sanatçı içinde yaşadığı toplumun gerçeklerinden haberdar olan bu gerçekleri kendine has üslupla dile getiren kimsedir. Milletin tarihi gerçekleri, sanatçılarının eserlerinde aksini bulmuştur. Ali Akbaş da, önceleri "atla geçtiğimiz Tuna'dan", şimdi böyle geçişimiz (birtakım yerlerden icazet alarak) karşısında "beyler utansın" diyerek sitemini dile getirir. Yahya Kemâl, tarihimizin geçmişine karşı hasret okuyan şairlerimizin başında gelmektedir. Klasik köklere inmesini bilen Yahya Kemâl,Garp i1e Şark arasında bir senteze ulaşmıştır." Ali Akbaş da "Göç" şiirinde, batı ile aramızda olan farkı şöyle dile getirir.

"Burada ezan var
Orada çan
Her sabah çanlar tepemizde
Uyaan..
Uyaan
Uyan! "[s.13]

Milleti meydana getiren unsurların başında medeniyet ve tarih birliği gelmektedir. Akbaş, "Erenler Divânında" adlı, şiirinde, bir medeniyet tahlili yapma ihtiyacı duyar. Bu şiirinde genç neslin hummalı çırpınışlarına, günümüzdeki buhranlarına cevap verme endişesi oluyor.

Mevlanâ, Yunus, Hacı Bayram gibi Türk mutasavvıf şairlerimizden hareketle, tarihimize ve medeniyetimize yeni bir bakış açısı getirir. Şiirin sonunda ise:

"Hey güzeller
Horasan erleri İki cihan serveri
Muhammed aşkına Biz sizin divâneniz
Aylak tozunuz
Yitirdik nerede iziniz
Bu yurt
Osmancığın yurdu
Sizin yurdunuz
N'olur niyâz edin Hak'a
Bizim kalmadı yüzümüz" der. (s.a)

Böylece bozulma ve yozlaşma karşısında, geçmişten ve geçmişin erenlerinden yardım ister.

A1i Akbaş, değişen ve gelişen çağda, çocukların içine düşlüğü olumsuzlukları dile getirirken, annelerinin modern olma, özgür yaşama adı altında onları bir kenara bırakarak, çaya, partilere gidişini şiddetle tenkit eder. "Çocuklar Sayıklıyor" şiirinde;

"Anneleri çaydadır
Partidedir çaydadır
Çözün uçsun bebekler
Çözün kundaklarını. (s.a) diyerek, çocukları kafese konulmuş kuşa benzeterek, onların kafeslerden kurtulmasını arzu etmektedir.

Şiirlerinde tarihimizden geniş ölçüde istifade eden Akbaş, tasavvufi oluşlardan, destanlarımızdan, masallarımızdan ve sos-ya1 hayatta meydana gelen değişikliklerden de etkilenerek, kendine has bir söyleyiş tarzı yakalamıştır. Dört bölüme ayırdığı Masal Çağı"nda, bazı değer yargılarının kayboluşu hakkındaki seslenişlerini, kitabın birinci bölümünde dile getirir.

"Türkümü unutturdun!
Beni böyle eve köye koymazlar..:'(s.32)

Akbaş, mısralarında, yozlaşan ve kendine yabancılaşan nesle sitem eder. 'Bizim Elin Kızları" isimli şiirinde, Anadolu'dan neslin ızdırabını büyük bir içtenlikle duyar. Sadık K.Tural, Ali Akbaş'ın şiiri üzerine yaptığı bir araştırmasında, aynı şiirle ilgili şu görüşleri ileri sürer "Ali Akbaş'ın bu şiiri kapalı kültür sistemi olan köyden, daha genişletelim, trım toplumundan, sanayileşmeye geçiş hevesine ait, kültür değişmelerini işaretliyor demektir."(4)

Kültürümüzde meydana gelen değişmeler Akbaş'ın "Elif' adlı şiirinde de görülür. Köyde yavuklusunu, nişanlısını ve karısını bir olup gurbette gidenin, bir daha köye dönmeyişi Eliflerin içinde sönmeyen bir ateş olmuş, bir kere daha kaderine razı olarak:

"Özlemiş, özlemiş alışmış Elif
Artık çoluk çocuğa karışmış Elif
İnsanoğlu çiğ süt emmiş emmoğlu
Sözü savım'olur?
Mümkünü yok
Dönmez artık,

Dönmez o.... (s 41) diyerek, bir daha dönmeyeceklerini ifade eder. "Masal Çağı" adlı şiirinde ise köyden ayrılmış, gurbet ellerde uzun müddet kalmış birinin, tekrar dönüşündeki duygularını ise şöyle dile getirir.

"Hiç sormayın nerede kaldım
Her yıl bir diyarda kaldım
Bir ifrit dağına düştüm
Bir kuş gibi darda kaldım," (s.68)

Şiir kitabının dördüncü ve son bölümü olan "Bir Kutlu Sabah Aşkına" adlı bölümündeki şiirlerinde "şan ve şeref devirlerinin mutlaka zuhur edeceği düşüncesini" dile getiren Akbaş, "Zafer Güvercinleri" adlı şiirinde; denizcilerimize seslenirken.

"Hind'e Çin'e gideriz açılıp
Marmara'dan
Uğurumuz Ay-Yıldız, esirgesin Yaradan,

Yeriniz geniş olsun biz usandık karadan (s.70) mısralarıyla, şevk ve heyecanı dile getirir. "Küçük Akıncılar" adlı şiirinde ise, ağaç dallarını at gibi kullanarak, oynayan çocuklarda akıncı cetlerimizin ruhunu görür. Onların gelecekte birer akıncı ruhu taşıyacağını ima eden şair, "Tuna"ya isimli şiirinde ise, Tuna 'nın öksüz ve yalnızlığı karşısında ızdırap duyar.

"Tunamız öksüz kızımız.
Dinmedi gitti sızımız.
Nerede eski hızımız
Cins küheylanlar hakkı 'için', (s.75)

Ali Akbaş'ın 'Masal Çağı" adlı şiir kitabına bir bütün olarak baktığımızda fikir unsurlarının iç içe olduğunu görüyoruz. Akbaş, Türkiye'de de bulunan Türklerin meselelerinin yanında, dışarıda yaşamak zorunda kalan soydaşlarımızı da düşünür.

"Ne zaman ki Kerkük gelir aklıma
Boğazlayan bir Türk gelir aklıma
Fuzûli bağını talan edenin
Yüzü için tükrük gelir aklıma
Kerkük bir öbek kar çöl ortasında
Ah anamız ağlar el ortasında
Sağır mısın sağır mısın Ankara
Öldük güpe gündüz yol ortasında (s.78)

Ali Akbaş'ın şiirlerini genel hatlarıyla dört grupta toplamak mümkündür.

1. Çocuk ruhunu ve çocuk sevgisini aksettiren şiirler,

2 Geçmişe yönelik özlemleri dile getiren şiirler,

3. Siyasi ve sosyal temaları işleyen şiirler,

4. Köy ve köy hayatını anlatan şiirler,

Bu tasnifi Prof. Dr. Sadık Kemal Tural'da da görmekteyiz. (Yeni Divan Nu: 2 Haziran 1980)

Ali Akbaş'ın şiiri üzerine bir Konuşma,

Ali Akbaş'ın şiirlerinde görülen fikir unsurlarının ortak özellikleri arasında, medeniyet kültür, tarih dil ve din gibi unsurların olduğunu söylemek mümkündür.

Bilgi Çağında Eğitim, Yıl:1, Ekim-Kasım-Aralık 1994

1 Tahirü'1-Mevlevi Edebiyat Lûgatı, Enderun Yay. İst. 1989:

2.Ahmet Hamdi Tanpınar, Edebiyat Üzerine Makaleler, Dergah Yay. İst. 1990

3. Ali Akbaş, Masal Çağı.Ocak Yay. Ank. 1959

4.Sadık K. Tural, Zamanın Elinden Tutmak Ötüken Yay. İst. 1988.

5.Bu tasnifi Prof. Dr. Sadık Kemal Tural'da da görmekteyiz. Yeni Divan Nu: 2 Haziran 1980